

FABULOASE COMORI ROMÂNEȘTI (IV)

Castelul Sturdza – Miclăușeni

Procesul de modernizare a spațiului românesc s-a accelerat începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când istoria noastră a fost marcată de evenimente deosebit de importante: unirea Moldovei cu Țara Românească în 1859, cu denumirea de Principatele Unite, apoi, România, câștigarea Independenței naționale în 1877 prin ieșirea de sub suzeranita ea Turciei și ridicarea României la rangul de Regat în 1881. România a prosperat din punct de vedere economic, cultural și social îndeosebi sub sceptrul principelui-domnitor Carol I (1866-1881) și apoi rege (1881-1914) al tânărului stat românesc, pe care a știut să-l ridice la o demnitate europeană nemaîntâlnită până atunci.

Liberalismul economic a imprimat României progresul de care avea atât de multă nevoie pe toate planurile, a creat o prosperă clasă de mijloc și a îmbogățit fulminant marea burghezie investitoare în industria incipientă și finanțe.

Conservatorismul înaltei boierimi seculare, îndeosebi a celor câteva familii domnitoare, a perpetuat și în a doua jumătate

a veacului al XIX-lea, până la primul război mondial, un mod de viață aristocratic, cu nimic mai prejos ca cel al înaltei nobilimi europene, bazat încă pe averile colosale ale acestora, constând, în primul rând, în imense latifundii neatinse de reformele agrare ce urmau să se legifereze după 1918.

În Moldova, familia Sturdza, cea care a dat țării doi domnitori, deținea cele mai multe moșii, cu cele mai frumoase conace și castele ce găzduiau adevărate comori de artă și cultură. De exemplu, castelul de la Miclăușeni, construit la finele secolului al XIX-lea, nu departe de Mirceștii lui Vasile Alecsandri, în stil neogotic, teauriza una dintre cele mai valoroase biblioteci din România acelor timpuri (alături de cea de la Castelul Stânca al familiei Roznovanu), care însuma nu mai puțin de 60.000 de volume, între care multe rarități, foarte vechi, din secolul al XVI-lea până în secolul al XIX-lea (Narcis Dorin Ion, „Castele, palate și conace din România”, Editura Fundației Culturale Române, București, 2001, vol. I, pag. 163). Un membru al acestei foarte bogate familii Grigore Sturdza, poreclit „Beizadea Vițel” pentru că era un bărbat athletic, cu o statură herculeană, care practica zilnic exerciții de haltere, dar nu cu greutăți specifice, ci cu un vițel, a construit, în 1901, un palat bizar,

de un electism exagerat, cu fațadele supraîncărcate cu ornamente aparținând multor stiluri arhitectonice, demolat după 1944. Cu toată ciudățenia acestei construcții, palatul exprima totuși opulența și bogăția ieșită din comun a proprietarului.

Aceeași opulență inspiră și palatul lui Grigore Cantacuzino-Nababul, la rândul său descendent al unei alte vechi familii princiare românești, cu origini imperiale bizantine. Bineînțeles, era poreclit „Nababul” pentru uriașa sa avere.

Clădirea a rămas neatinsă din primii ani ai veacului al XX-lea, pe Calea Victoriei nr. 141, fiind supranumită „Casa cu lei”.

În schimb, palatul cunoscut sub numele de „Ghica-Tei”, care a supraviețuit și el din 1822, când a fost zidit pe locul unui conac mai vechi, a aparținut familiei Ghica, cea care în ascendența sa a numărat 6 domnitori ai Moldovei și 9 domnitori ai Țării Românești. Nu departe de palatul „Nababului”, pe Calea Victoriei nr. 194, poate fi încă admirată o casă boierească înălțată în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ce a aparținut prințesei Cleopatra Trubetzkoj, fiică a banului Costache Ghica și a Ruxandrei Cantacuzino, căsătorită cu prințul rus Sergiu Trubetzkoj. Intelectuală rafinată, frumoasă și foarte bogată, prințesa a întreținut un salon literar-artistic (după modelul european) unde s-au întâlnit scriitorii și intelectualii progresiști ai vremii, între care Ion Ghica, Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu și Vasile Alecsandri. La sfârșitul anului 1846 și începutul celui următor, marele pianist Franz Liszt, în drumul său spre Sankt Petersburg, a fost găzduit și a concertat în casa Cleopatrei. După moartea prințesei, casa a fost cumpărată de un negustor și moșier extrem de bogat a cărui fiică, Nica Nenciu, cheltuitoare peste măsură cu toaletele elegante, a depășit-o pe înaintașa sa în lux, asortându-și culoarea rochiilor cu cingătoarea vizitiului și căptușeala trăsurii (Gheorghe Crutzescu, „Podul Mogoșoaiei”, Ediția Meridiane, București, 1986, pag. 264).

Același autor povestește în cartea sa despre un bal grandios oferit de Legația Rusiei, în anul 1914, în onoarea ministrului de Afaceri Străine Sasanov, sosit în România cu prilejul vizitei la Constanța a Țarului și a Țarinei, ca oaspeți ai familiei regale române. Recepția, oferită unui număr de 500 de persoane, a avut loc în saloanele Legației, fostul palat al principelui Șerban Cantacuzino (1679-1688), aflat în spatele hotelului „Grand hotel du Boulevard” de la intersecția bulevardului Regina Elisabeta cu Calea Victoriei, dăruit de URSS (care erau proprietare) în 1934. Acolo ființase curtea domnească a lui Șerban Cantacuzino, din care s-a mai păstrat până astăzi numai Biserica Doamnei, ascunsă în dosul unor blocuri (ibidem, pag. 97). Tot Gheorghe Crutzescu reînvie câteva amintiri foarte sugestive despre ce a reprezentat cu adevărat „Casa Capșa” pentru viața luxoasă a elitelor sociale și culturale românești din 1852 până în 1947, dar mai ales până la prima conflagrație mondială. Grigore, unul dintre cei trei frați Capșa, s-a școlit în tainele cofetăriei la Paris, cu renumitul ciocolatier Noissier, apoi, revenit la București, a știut, alături de frații săi, să ridice prestigiul cofetăriei și, mai târziu, al restaurantului, la nivel european. Timp de câteva decenii, în saloanele luxoase ale restaurantului Capșa au petrecut aristocrația și înalta burghezie autohtonă, dar și oameni de seamă ai Europei, cum a fost, de pildă, mareșalul francez Joseph Joffre, în cinstea căruia laboratorul rafinat al cofetăriei a creat celebra prăjitură „jofră”, mult apreciată până astăzi.

Artiste de talie internațională au supat în compania celor mai bogați bărbați ai epocii, și între ele cea mai cunoscută a fost Sarah Bernhardt, marea tragediană franceză. Din perioada aceea fericită, numită „la belle époque”, a rămas de pomină reprezentarea pe care a oferit-o o altă foarte frumoasă artistă, numită Belle Otero, unor boieri obișnuiți ai „separeurilor” capșiste: după ce atmosfera s-a încins, Belle Otero s-a dezbrăcat în pielea goală și a dansat pasional, acoperită numai de un voal transparent, în acordurile unei melodii spaniole și, înfierbântată peste măsură, a ieșit în zăpada de afară, însoțită de întregul auditoriu vrăjit de ineditul spectacol, continuându-și dansul până la hotel, unde, inevitabil, a zăcut apoi de congestie pulmonară (ibidem, pag. 121).

Cele mai elitiste saloane particulare din a doua jumătate a secolului al XIX-lea au fost cele ale Elenei Oteteleșteanu și perechii princiare Grigore și Irina Șuțu. Elena Oteteleșteanu și soțul său Iancu ofereau recepții periodice (jour fix) înaltei aristocrații bucureștene, în casa boierească de pe Calea Victoriei (până în 1877, Podul Mogoșoaiei), aflată pe locul Palatului Telefoanelor, unde, dacă nu erai invitat, nu făceai parte din „lumea bună”.

Tot ei erau amfitrionii unor adevărate „garden-party-uri” la castelul moșiei lor de la Măgurele (acum parte integrantă a Institutului de Fizică Atomică), la care, ocazional, lua parte și principele-domnitor Carol I, până la căsătoria sa din 1869.

În 1889, după dispariția stăpânilor casei, mobilele au fost vândute la licitație: covoare de Aubusson cu 460 lei, covoare de Smirna cu 400 lei, mobilă italiană pentru 460 lei și gobelins-uri cu 460 lei (ibidem, pag. 178). La fel de pretențioși și selectivi cu invitații lor au fost și principele Grigore Șuțu împreună cu soția lui, Irina, fericiții proprietari ai palatului Șuțu în ale cărui saloane, luxos mobilate, a strălucit tot ce aveau Bucureștii mai bogat și mai nobil.

De câteva ori, însuși domnitorul Carol I a onorat cu Augusta sa prezență unele recepții organizate în iernile din jurul anului 1870. Pentru că Grigore Șuțu era foarte mic de statură (ședea pe o grămadă de perne în trăsură), iar soția sa, Irina, mult mai înaltă, au fost porecliți de către bucureștenii șugubeți „Turcul și Cămila”. Vara se plimbau la șosea într-unul dintre cele mai spectaculoase și originale echipaje, despre care se spunea că ar fi făcut oarecare vâlvă și la Paris: caleașca fastuoasă, de fabricație vieneză, trasă de cai de rasă din herghelia personală, era condusă de un vizitiu țigan îmbrăcat în livrea. Lângă acesta, pe capră, se suia paznicul lor albanez, în costum de arnăut cu fustanelă și înarmat până-n dinți cu flintă, iatagan și pistoale, iar în spate servea un valet negru adus din Constantinopol, cu haine turcești (Emanoil Hagi-Mosco, „București. Amintirile unui oraș”, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, pag. 89).

De altfel, în toată perioada iernii, în Bucureștii celei de-a doua jumătăți a veacului al XIX-lea se organizau multe baluri, majoritatea mascate, pentru toate categoriile sociale, găzduite, începând cu cele mai umile săli publice, până la cele mai elitiste saloane particulare. Istoricul Adrian-Silvan Ionescu îl citează pe Ulysse de Marsillac cu un fragment de articol despre balurile sezonului 1872, apărut în „Le Journal de Bucarest”, nr. 162/10 Mars 1872, rânduri sugestive care ne dezvăluie nouă, celor de azi, dacă mai era cazul, costurile exorbitante ale unei doamne din înalta societate pentru toaletele de bal: „Carnavalul a durat anul acesta, în România, opt săptămâni și două zile. Au fost, în medie, patru baluri pe săptămână, ceea ce dă plăcutul total de trezeci și două serate dansante.

Nu există tânără care să nu danseze cel puțin cinci cadriluri pe seară și cinci sau șase hore, ceea ce dă un minim de trei sute treizeci de dansuri pe sezon. Fiecare serată costă o femeie elegantă, în medie, cinci sute de franci. Ajungem astfel la un total variind între 16 și 17 mii de franci pentru aceste câteva săptămâni de plăcere. Și aceasta fără a renunța la spectacole, concerte, loterii caritabile, subscripții etc” (Adrian-Silvan Ionescu, „Balurile din secolul al XIX-lea”, Fundația Culturală „D’ale Bucureștilor”, București, 1997, pag. 21).

Balul anual al Curții Regale aduna aproximativ 700 de participanți, iar lista era mai permisivă din moment ce cuprindea și elita burgheziei bogate, pe lângă obișnuiții oameni politici, ofițeri superiori și corpul diplomatic. În sala tronului, decorată cu fast deosebit, se dansa, iar supeul de după miezul nopții satisfăcea cele mai rafinate și mai pretențioase gusturi. Regalitatea a impus României un protocol demn de marile case domnitore europene, cu toate că regele Carol I era un om sobru și foarte chibzuit.

Palatul regal din Calea Victoriei, construit în 1888 și demolat după incendiul din 1927, palatul regal de la Cotroceni, zidit în 1893 pe fundațiile și pivnițele vechii case domnești a lui Șerban Cantacuzino și îndeosebi castelul Peleş de la Sinaia exprimau atât gustul epocii și al regelui Carol I, cât mai ales o anumită prestanță și demnitate regală.

Regina Maria a iubit frumosul, arta în general și curentul artistic la modă imediat după 1900, „art nouveau”, cu precădere, dar a fost pasionată și de istoria veche românească și europeană. În aceeași măsură a iubit și a înțeles arta tradițională românească, costumul popular, arhitectura veche brâncovenească reînviată atât de frumos în aripa Cerchez a Cotrocenilor.

Interioarele castelului Pelișor, aripa Cerchez de la Cotroceni (interior și exterior), refacerea și decorarea castelului Bran și, în special, castelul și parcul de la Balcic poartă amprenta personalității artistice a celei mai elegante și rafinate femei a epocii care-și crea singură veșmintele regale, foarte originale, și le purta cu o măreție aristocratică unică, dar și cu un firesc înnăscut, de neegalat.

La răspântia veacurilor al XIX-lea și al XX-lea, pe tot parcursul a ceea ce a rămas supranumit „la

belle époque”, viața socială a României a fost pigmentată de personaje peste măsură de bogate, care și-au etalat uriașele averi în stilul de viață opulent dus în reședințe fastuoase, între care puține au mai supraviețuit până astăzi ca să ne mai povestească câte ceva despre secretele unei lumi fascinante, dar de mult apuse. Unul dintre cele mai elegante personaje, care acum au devenit amintiri, a fost omul politic Alexandru Marghiloman, cel despre care a circulat o legendă că își spăla rufele la Londra. Mare proprietar, un perfect om de lume, adevărat gentilom, fără a avea o ascendență boierească veche, fost primministru, era stăpânul unei imense bogății care i-a permis să trăiască aidoma marilor aristocrați britanici. Fosta sa reședință din București, aflată pe locul blocului Aro-Piatra, un mic, dar impunător palat în stil eclectic, conacul moșiei de la Buzău (Vila Albatros), unde deținea una dintre cele mai mari herghelii de cai de rasă din România, reprezentau decorul strălucitor pentru recepțiile sale mărețe dar și pentru vizite dintre cel mai elitiste, așa cum au fost cele ale reginei Maria la Vila Albatros, evocate în amintirile din „Povestea vieții mele” (Editura Eminescu, București, 1991, vol. II, pag. 180).

Așa cum am mai spus și la început, liberalismul economic din vremea regelui Carol I a permis unor antreprenori iscușiți să acumuleze averi uriașe, într-un timp destul de scurt, așa cum s-a petrecut cu Nicolae Mihail, care, din simpu meseriaș, a ajuns, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, unul dintre cei mai mari moșieri ai României. Fiul său, Dinu Mihail, a construit un palat somptuos la Craiova, unde acum funcționează Muzeul de Artă. O legendă povestește că marele proprietar Dinu Mihail ar fi cerut permisiunea autorităților să acopere palatul cu bani de aur, iar regele Carol I ar fi acceptat, cu singura condiție ca monedele să fie așezate în dungă (Narcis Dorin Ion, „Castele, palate și conace din România”, Editura Fundației Culturale Române, București, 2001, pag. 277).

Alexandru Marghiloman

Tot reginei Maria, pe vremea când era prințesă, îi plăcea să petreacă multe clipe fericite în sânul familiei princiare Știrbei, la castelul lor de la Buftea, unde, în parcul imens, avea posibilitatea să se dăruiască exercițiilor mult îndrăgite de echitație, tot așa cum petrecea zile de neuitat fie la conacul Florica din Argeș al Brătienilor, fie la moșia Măldărești a lui Ion Gh. Duca.

Iancu Kalinderu, administrator al Domeniilor Coroanei, după moartea sa, a lăsat o avere de 30 milioane de lei aur. Cât ar însemna oare această sumă în euro de astăzi?

În anul 1900 a apărut primul automobil pe străzile bucureștene, o mașină care este expusă astăzi la Muzeul Tehnic „Dimitru Leonida” din Parcul Carol I. A aparținut familiei de industriași Assan, proprietara primei mori cu aburi, înființată în 1853, ale cărei ruine încă mai supraviețuiesc în apropiere de Bucur-Obor, pe strada Mașina de Pâine. În Piața Alexandru Lahovary nr. 9, ne încântă și azi ochii un palat construit de Bazil G. Assan în 1904, înconjurat de un parc mărginit la stradă de un grilaj spectaculos din fier forjat. În anul 1947, casa a fost vândută unui zarzavagiu bogat, Păsărilă, cu un miliard trei sute de milioane de lei, apoi, la scurt timp, a venit reforma monetară care

a pulverizat multe averi, vânzătorii nealegându-se cu nimic, pentru ca, în urma naționalizării din 1948, cumpărătorul, la rândul său, să rămână fără palat. În perioada interbelică, principesa Martha Bibescu, scriitoare română de limba franceză, prietenă cu iluștri scriitori europeni (Marcel Proust, Jean Cocteau, Anatol France etc), a primit oaspeți de seamă (între care și pe regina Maria) atât la castelul de la Posada (lângă Comarnic), cât mai ales la Mogoșoaia, în vechiul palat al Brâncovenilor (restaurat de Martha Bibescu). De exemplu, a rămas de pomină recepția grandioasă oferită lordului de Londonderry, în 1936, în decorul feudal al pivniței domnești, la lumina tremurătoare a lumânărilor și făcliilor, înveselită de muzica unui îndrăcit taraf de lăutari („Realitatea Ilustrată”, 28 octombrie 1936, nr. 510).

Tot între cele două războaie mondiale, și-au strâns averi uriașe marii oameni de afaceri, industriași și bancheri, care au lăsat în urma lor semnele unei prosperități cât se poate de evidente: Bucureștiul încă mai păstrează sute de palate și vile luxoase (în special în cartierele din nordul capitalei) care exprimă și astăzi opulența unui mod de viață care a rămas o amintire. Dar și clasa de mijloc (înalți funcționari, profesori, medici, ingineri, avocați), înlesnită din punct de vedere financiar, a avut posibilitatea să-și ridice case și vile ce dezvăluie, peste timp, un standard social ridicat pe care comunismul l-ar fi dorit uitat. O plimbare la pas prin ceva mai vechile cartiere de case și vile (Cotroceni sau Mântuleasa) și prin cartierele-parcuri din nordul orașului oferă exemple de arhitectură extrem de diversă, începând cu neoromânescul brâncovenesc, neoclasicismul eclectic, îndeosebi cel cu influențe romantice, Renaștere franceză și germană și terminând cu modernismul cubist al școlii de la Bauhaus. Ba chiar putem întâlni și un exemplu de gotic flamboyant (str. General Manu, nr. 9) dar și influențe exotice de stiluri împrumutate din sudul Europei, cum ar fi cel mediteranean sau florentin și hispano-maur.

Din nenorocire, între anii 1944-1947, opțiunea categoric anticomunistă a poporului român a fost strivită sub cizmele și tancurile sovietice, cu îngăduința unor țări care astăzi ne dau lecții ipocrite de democrație, ceea ce a făcut, inevitabil, să se risipească toate averile particulare mai mari sau mai mici, iar amintirea lor să rămână doar legată de tezaurul arhitectural al unei epoci care demonstrează cu prisosință nivelul european de civilizație al României interbelice la care ni s-a interzis accesul timp de o jumătate de veac.

Independența prin cultură

PETRU VINTILĂ Jr.

0%

User Rating: Be the first one !